

Advies voor richtlijnen
voor het milieueffectrapport
Inrichting uiterwaarden en aanpassing
veerdammen Lexkesveer

27 juli 1999

1023-51

commissie voor de milieueffectrapportage

Gedeputeerde Staten van de
provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

uw kenmerk
RE1999.46543

uw brief
19 mei 1999

ons kenmerk
U327-99/Ra/av/1023-52

onderwerp
Advies voor richtlijnen Inrichting uiter-
waarden en aanpassing veerdammen
Lexkesveer

doorkiesnummer
(030) 234 76 35

Utrecht,
27 juli 1999

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Inrichting uiterwaarden en aanpassing veerdammen Lexkesveer.

Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag te zijner tijd de vastgestelde richtlijnen krijgt toegestuurd.

dr. J.T. de Smidt
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Inrichting uiterwaarden en aanpassing veer-
dammen Lexkesveer

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Inrichting uiterwaarden en aanpassing veerdammen Lexkesveer

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieueffectrapport over
Inrichting uiterwaarden en aanpassing veerdammen Lexkesveer,

uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland door de Commissie voor
de milieueffectrapportage; namens deze,

de werkgroep m.e.r. Inrichting uiterwaarden en aanpassing veerdammen Lexkesveer,

de secretaris

de voorzitter

drs. B.C. Rademaker

dr. J.T. de Smidt

Utrecht, 27 juli 1999

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	3
2. Probleemstelling, doel en besluitvorming	4
2.1 Probleemstelling	4
2.2 Doel	4
2.3 Besluitvorming	5
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	5
3.1 Algemeen	6
3.2 Alternatieven: mma en voorkeursalternatief	8
3.2.1 Verlaging uiterwaarden en aanpassing veerdammen	8
3.2.2 Specieberging	9
3.3 Nulalternatief en referentiesituatie	9
4. Bestaande milieutoestand, autonome ontwikkeling en milieugevolgen	10
4.1 Algemeen	10
4.2 Verlaging rivierwaterstanden	10
4.3 Effecten op bodem en water	11
4.4 Natuur	12
4.5 Landschap, cultuurhistorie en archeologie	13
4.6 Woon- en leefmilieu	13
5. Vergelijking van alternatieven	14
6. Leemten in informatie en evaluatieprogramma	14
7. Vorm en presentatie	15
8. Samenvatting van het MER	15

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 19 mei 1999, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 100 d.d. 31 mei 1999
- 2A. Kennisgeving in Staatscourant nr. 143 d.d. 14 juli 1999
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De startnotitie bevat al veel informatie over het voornemen, het plangebied en de te verwachten effecten. Dit richtlijnenadvies spitst zich daarom toe op aspecten waarvoor in het MER nog aanvullende informatie verschaft moet worden. De Commissie is van mening dat in het MER met name aandacht besteed moet worden aan de volgende punten.

- De doelen moeten concreet en toetsbaar beschreven worden. Voor het natuurdoel kan dit in de vorm van een streefbeeld met doelsoorten en -ecosystemen en de daarvoor vereiste ecologische voorwaarden. Hiervan kunnen dan de arealen, een ruimtelijke configuratie en inrichtingsmaatregelen afgeleid worden.
- Gezien de doelstelling acht de Commissie het aannemelijk dat voor de deelactiviteiten 'aanpassing veerdammen' en 'verlaging uiterwaarden' het voorkeursalternatief tevens het mma kan zijn. Wel moeten de keuzes in het MER die zullen leiden tot de ontwikkeling van een voorkeursalternatief met optimale ontwikkelingskansen voor doelsoorten en -ecosystemen, gemotiveerd worden.
- Bij de keuze van de gewenste natuurontwikkeling moeten de bestaande natuur, de landschapsstructuur en het cultureel erfgoed expliciet meegewogen worden.
- Voor de specieberging dienen in het MER de volgende aspecten uitgewerkt te worden: probleemstelling, beleidskader, locatiekeuze, inrichting, beheer en milieugevolgen. Het mma dient als uitgangspunt genomen te worden en indien het voorkeursalternatief afwijkt van het mma, dan moet dit gemotiveerd worden.
- Verwijdering van het kleidek kan een grote invloed hebben op het lokale en regionale grondwater. De effecten van de (plaatselijke) verlaging van de uiterwaarden op de grondwaterstroming (kwel of versterking van de afvoer) en op de grondwaterkwaliteit moeten in het MER beschreven worden.

I. INLEIDING

Rijkswaterstaat, directie Oost-Nederland, heeft het voornemen de veerdammen van de veerverbinding Lexkesveer aan te passen en de aanliggende uiterwaarden in te richten ten behoeve van het creëren van ruimte voor de rivier en natuurontwikkeling. In verband met de grootschalige ontgrondingen waarmee de inrichting gepaard gaat (meer dan 100 ha) en de mogelijke inrichting van een definitieve opslagplaats voor vrijkomende verontreinigde grond in de zandwinput bij Heteren (meer dan 500.000 m³), dient de procedure voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen te worden.

Bij brief van 19 mei 1999¹⁾ is de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het milieueffectrapport (MER). De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant van 31 mei 1999²⁾. Bij deze bekendmaking van de startnotitie wordt niet vermeld dat er ook een vergunning ingevolge de wet verontreiniging oppervlaktewateren aangevraagd moet worden voor dit voornemen. Dit is gecorrigeerd in een tweede bekendmaking op 14 juli 1999³⁾.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.⁴⁾. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te kunnen wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁵⁾, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Met inspraakreacties die mogelijk na 22 juli 1999 binnengekomen zijn, heeft zij geen rekening kunnen houden. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieuomstandigheden;
- belangrijke vragen en discussiepunten naar voren brengt, bijvoorbeeld over te onderzoeken alternatieven;
- belangrijke onjuistheden bevat die ter voorkoming van misverstanden weergelegd dienen te worden.

De Commissie is van mening dat de startnotitie al veel voor het MER relevante informatie bevat. Bij het opstellen van haar richtlijnenadvies heeft zij deze informatie op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming getoetst. Verder richt dit advies zich vooral op die onderwerpen die in het MER nog nader aan de orde moeten komen. Indien in het advies aangegeven wordt dat de startnotitie voldoende informatie geeft, dan kan deze ongewijzigd in het MER overgenomen worden.

1 Zie bijlage 1.

2 Zie bijlage 2.

3 Zie bijlage 2A.

4 De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

5 Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

2. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieueffectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

2.1 Probleemstelling

In de startnotitie staat duidelijk beschreven voor welke bestaande en toekomstige problemen de ingrepen in de uiterwaarden en de verlaging van de veerdammen een oplossing moeten bieden. De probleemstelling voor de deelactiviteit speciebergiging moet in het MER nog uitgewerkt worden. Met name de keuze van de beoogde stortlocatie moet nader worden gemotiveerd gelet op het vigerende nationale en provinciale beleid voor baggerspecieverwijdering (zie §2.3).

2.2 Doel

De in de startnotitie gepresenteerde doelstelling omvat een rivierkundig en een ecologisch doel. De rivierkundige doelen zijn in de startnotitie al concreet omschreven. Dit geldt nog niet voor de natuurdoelen, maar deze vloeien voort uit het bestaande beleid voor het projectgebied. Het rivierkundige doel is aanleiding geweest voor het initiatief en stelt dan ook voorwaarden aan de formulering van de natuurdoelen.

Rivierkundige doelen

De waterstandsverlaging bij maatgevend hoogwater (MHW) ten gevolge van de aanpassing van de veerdammen en ten gevolge van de ingrepen in de uiterwaarden dienen samenhangend in beeld te worden gebracht. Hierbij zullen ook effecten van de te nemen maatregelen op aangrenzende gebieden (bovenstrooms en benedenstrooms) moeten worden meegenomen. In het MER dient de gewenste waterstandsverlaging voor dit gebied in een breder kader geplaatst te worden, zoals geschetst in de Nota Ruimte voor de Rivier.

De gewenste waterstandsverlaging door aanpassing van de veerdammen en door ingrepen in de uiterwaarden is in de startnotitie gekwantificeerd. Om de waarde van de aangeboden oplossingen voor de inrichting van het projectgebied goed in te kunnen schatten, moet in het MER inzicht geboden worden in de betrouwbaarheid van deze berekende cijfers.

Natuurdoelen

In het MER moeten concrete en toetsbare natuurdoelen opgenomen worden. Dit betekent dat een streefbeeld gepresenteerd dient te worden met doelsoorten en doelecosystemen en de daarvoor vereiste ecologische voorwaarden. Hier kunnen dan de arealen, ruimtelijke configuratie en inrichtingsmaatregelen van afgeleid worden. Uit de inspraak blijkt dat hierbij speciale aandacht moet worden besteed aan het behoud en de ontwikkeling van (riet)moerassen en stroomdalgraslanden,

herstel van de natuurlijke geomorfologische processen (met name de wisselwerking tussen rivier en oevergronden: oeverwallen en rivierduinen), de mogelijkheden voor nevengeulen met enige stroming en de waterkwaliteit van kwelmoerasen^{6]}.

2.3 Besluitvorming

In de startnotitie worden de randvoorwaarden voor de ontgravingen en aanpassingen en het beleidskader voor deze activiteiten duidelijk beschreven. Het nationale en provinciale beleid^{7]} voor de verwijdering en berging van verontreinigde specie is in de startnotitie summier beschreven. De consequenties van dit beleid, met name voor de locatiekeuze, de inrichting en het beheer van de berging, moeten in het MER worden gespecificeerd.

Aangegeven moet worden of er in (de omgeving van) het studiegebied gebieden liggen, die op grond van milieuaspecten een speciale status in het beleid hebben of krijgen. Hierbij kan gedacht worden aan grondwaterwingebieden. De Neder-Rijn tussen Heteren en Amerongen zal worden aangewezen als beschermingszone volgens de EU-Vogelrichtlijn^{8]}. De consequenties hiervan voor de ontwikkeling van alternatieven moeten eveneens worden aangegeven.

De startnotitie meldt dat het MER wordt opgesteld voor de vergunningverlening ingevolge de Ontgrondingenwet en de Wet milieubeheer door Gedeputeerde Staten van Gelderland. Daarnaast heeft het bevoegd gezag bekend gemaakt dat het MER ook dient ter onderbouwing van het besluit over de vergunningverlening ingevolge de Wet verontreiniging oppervlaktewateren door Rijkswaterstaat. Door de inspraak^{9]} wordt gewezen op de bepalingen in de Algemene Keur van de Waterschappen en de vereiste wijziging van de legger in verband met de verwijdering van een deel van de zomerkades. Dit moet in het MER nader toegelicht worden. Verder worden in de startnotitie de procedure, het tijdspad en de betrokken adviesorganen en instanties voldoende beschreven.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

6 Deze punten komen ook naar voren in inspraakreacties 3, 25, 28, 30, 31, 32, 35, 37, 38 en 41 (bijlage 4).

7 Zie Beleidsstandpunt Verwijdering Baggerspecie (Ministerie van V&W/VRM, 1993) en provinciale m.e.r. procedures Baggerspecieberging Gelderland (1992 en 1995).

8 Zie ook inspraakreactie 12 en 48 (bijlage 4).

9 Zie inspraakreactie 11 (bijlage 4).

3.1 Algemeen

In de startnotitie wordt de voorgenomen activiteit uitgebreid beschreven. Dit geldt met name voor de verlaging van de uiterwaarden en de aanpassing van de veerdammen. In relatie tot de gestelde doelen dient de benodigde verlaging (mate en plaats van verlaging) van de uiterwaarden in het MER expliciet gemaakt te worden¹⁰].

Grondverwerking en specieberging

De startnotitie beperkt zich bij de beschrijving van de verwerking van vrijkomende grond tot de mededeling dat deze zal worden geborgen in de Plas van Wijck. De deelactiviteiten grondverwerking en specieberging dienen in het MER dan ook uitgebreider beschreven te worden¹¹]. Voor de verschillende (locatie)alternatieven voor de verlaging van de uiterwaarden zal inzicht moeten worden gegeven in de behandeling van vrijkomende grondstromen. Bij de beschrijving van de specieberging moet worden ingegaan op de wijze van berging (tijdelijk/permanent, compartimenten, afdekking), tijdstip en tijdsduur van berging en ander maatregelen die negatieve milieugevolgen kunnen verminderen of voorkomen. De Plas van Wijck kan volgens de startnotitie worden gebruikt als definitieve bergplaats van verontreinigde niet-vermarktbaar grond of voor de tijdelijke berging van vermarktbaar grond. Hierover moet in het MER uitsluitend gegeven worden.

In het MER dient beschreven te worden wat de hoeveelheid en kwaliteit van het momenteel in de plas gesedimenteerde slib zijn en hoe dit slib verwerkt zal worden. Dit is van belang in verband met verontreiniging van opgeslagen vermarktbaar grond (bij het gebruik van de plas als tijdelijk opslagdepot) en in verband met extra emissies naar het grondwater ten gevolge van versnelde consolidatie door uitloging (bij definitieve berging).

Een deel van de vrijkomende grond zal verontreinigd zijn, een ander deel niet. In het MER zal op basis van uit het beleid af te leiden criteria, helder onderscheid gemaakt moeten worden tussen gebiedseigen verontreinigde grond en grond van lokale puntverontreinigingen. Van de lokale puntverontreinigingen dient een inventarisatie in het MER opgenomen te worden, waarbij beschreven wordt welke puntbronnen verwijderd zullen worden binnen dit voornemen. Voor de verwerking van gebiedseigen verontreinigde grond kan aangesloten worden op de beleidslijn Actief Bodembeheer Rivierbed¹²]. De Commissie onderschrijft de in de startnotitie beschreven voorkeursvolgorde voor de verwerking van gebiedseigen verontreinigde en niet-vermarktbaar grond. Het op voorhand niet haalbaar zijn van hergebruik na bewerking en storten in een depot buiten het plangebied blijft echter nog onvoldoende gemotiveerd. De Commissie is van mening dat informatie in het MER opgenomen moet worden over de volgende punten:

- hoeveelheid, fysische en chemische samenstelling;
- milieueffecten van bergen in de Plas van Wijck. Direct binnendijks is de plaats Heteren gesitueerd en de plas ligt mogelijk in het intrekgebied van de drinkwaterwinning Fikkersdries buiten het plangebied;

10 Zie ook inspraakreactie 48 en 49 (bijlage 4).

11 Zie ook inspraakreacties 3, 13 en 29 (bijlage 4).

12 Ministeries van V&W/VROM/LNV en IPO (1998) Beleidsnotitie Actief Bodembeheer Rivierbed.

- afweging tussen voorgenomen bergingslocatie en locatiealternatieven buiten het plangebied, bijvoorbeeld De Slufter, het depot bij Lienden, Oosterhoutsche Waarden en Kaliwaal;
- mogelijkheden voor hergebruik;
- mogelijkheden voor transport;
- beschikbaarheid van de Plas van Wijck. De plas is in particulier bezit en heeft een aanlegmogelijkheid voor schepen¹³. Tevens is er nog een verdere ontgrondingsmogelijkheid voor de vergunninghouder;

Preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen

Als de activiteit nadelige effecten heeft in een gevoelig gebied zoals aangeduid in het Structuurschema Groene Ruimte¹⁴, dan geldt het compensatiebeginsel. Hoewel in dit geval het ontwikkelen van natuur één van de doelen is, zal het MER toch moeten beschrijven of de beschouwde alternatieven, ook na het treffen van mitigerende maatregelen, wezenlijke waarden in deze gebieden aantasten. Van aantasting is sprake als actuele waarden verloren gaan of als ontwikkelingsmogelijkheden onomkeerbaar worden aangetast.

Maatregelen om de kwel- en verdrogingseffecten van vergraving te mitigeren of te voorkomen, dienen in het MER beschreven te worden. Hierbij kan gedacht worden aan het aanbrengen van verticale kleischermen of horizontale kleilagen of de aanpassing van de capaciteit van binnendijkse waterlopen.

Ook maatregelen om bij verlaging van de veerdammen de bereikbaarheid te garanderen, moeten in het MER aan de orde komen. Er wordt in de alternatievenopbouw in de startnotitie en het rapport Aanpassing Veerдам veel waarde gehecht aan bereikbaarheid (zie laatste alinea van §3.2.1). In het MER dienen bij de afweging van alternatieven mitigerende maatregelen voor de bereikbaarheid (bijvoorbeeld voetgangersbrug, kanaal, fietspontje, tijdelijke busdiensten) ook in beschouwing genomen te worden. Mitigerende maatregelen kosten geld, zodat de kosten van veerдамverlaging in de afweging extra hoog worden ten opzichte van de bereikte veiligheidswinst.

Voor de deelactiviteiten grondverwerking en specieberging moet in het MER eveneens beschreven worden hoe en in hoeverre nadelige effecten voorkomen dan wel gemitigeerd worden. Hierbij moeten de volgende maatregelen in beschouwing genomen worden (zie ook §3.2.2):

- aanleg en exploitatie van het depot in bepaalde seizoenen, in verband met verstoring van recreatie, watervogels dan wel risico's bij hoge rivierafvoeren;
- maatregelen om hinder (bijvoorbeeld geluidoverlast) als gevolg van graafwerkzaamheden, transport en verwerking van grond te voorkomen;
- het bieden van beheersmatige garanties voor het uitsluitend storten van niet-vermarktbaar gebiedseigen verontreinigde specie;
- organisatorische maatregelen met betrekking tot monitoring, nazorg en beheer.

13 Zie ook inspraakreactie 13 (bijlage 4).

14 PKB deel 4, blz. 64.

3.2 Alternatieven: mma en voorkeursalternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen;
- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming of verbetering van het milieu.

Met mma moet opgebouwd worden uit de meest milieuvriendelijke deelalternatieven voor de verlaging van de uiterwaarden, de aanpassing van de veerdammen en de verwerking en/of berging van specie.

In de volgende paragrafen wordt aangegeven hoe de verschillende deelalternatieven uitgewerkt dienen te worden.

3.2.1 Verlaging uiterwaarden en aanpassing veerdammen

Gezien de doelstelling is het aannemelijk dat voor de deelactiviteiten aanpassing veerdammen en verlaging uiterwaarden het voorkeursalternatief tevens het mma kan zijn. Het mma voor deze deelactiviteiten zal voldoen aan de rivierkundige doelstelling en uitgaan van het vigerend beleid voor de uiterwaarden en al eerder vastgestelde inrichtingsplannen voor de natuur. In het mma dient bij de natuurontwikkeling rekening gehouden te worden met de bestaande natuur en het bestaande landschappelijke en cultuurhistorische karakter van het gebied. Het historisch strangenpatroon kan bijvoorbeeld richting geven aan een nieuw geulenstelsel. Ook kunnen de aanwezige kleihopen op het terrein naast de veerdam, die ontstaan zijn als gevolg van kleiwinning in het verleden, ingezet worden bij de vegetatieontwikkeling¹⁵. In de huidige situatie is dit terrein al van belang voor de kamsalamander en enkele vogelsoorten¹⁶.

Er wordt in de startnotitie voorgesteld om drie alternatieven te ontwikkelen voor de verlaging van de uiterwaarden: een veiligheidsalternatief, een natuuralternatief en een combinatiealternatief. De Commissie is van mening dat de belangen voor veiligheid en natuur in dit project niet strijdig zijn en dus niet in verschillende alternatieven hoeven worden uitgewerkt. De doelen met betrekking tot waterstandsverlaging zijn taakstellend. Binnen het alternatief waarbij de hydraulische taakstelling volledig wordt gerealiseerd, kunnen ook de doelen en wensen voor natuur gerealiseerd worden. Wel is het noodzakelijk dat in het MER de keuzes die zullen moeten leiden tot de ontwikkeling van een voorkeursalternatief met optimale ontwikkelingskansen voor doelsoorten en -ecosystemen, duidelijk gemotiveerd worden. Het betreft keuzes over de inrichting (arealen en ruimtelijke configuratie) en het beheer.

Cruciaal bij de ontwikkeling van varianten en alternatieven op de ingreep op de veerdammen, is de ontwerp kwaliteit. De landschappelijke effecten van een verlaagde veerdam kunnen afhankelijk van het ontwerp verminderd of zelfs opgeheven worden¹⁷. De boombeplanting die in de huidige situatie de lineariteit van het element benadrukt, speelt daarbij een rol. Ook bij het aanleggen van een brug gaat het erom bij het ontwerp te zoeken naar aansluiting op de omgeving. Het

15 Ook in inspraakreacties 3 en 39 (bijlage 4) wordt aanbevolen zo veel mogelijk gebruik te maken van bestaande restgeulen en dichtgeslibde laagten.

16 Zie ook inspraakreacties 32 en 41 (bijlage 4).

17 Hier wordt ook door een aantal sprekers op gewezen, zie bijvoorbeeld inspraakreacties 29, 30 en 40 (bijlage 4).

mitigerend effect ligt in de mate waarin de nieuwe brug zich voegt in het landschap. Er kan zelfs meerwaarde ontstaan wanneer de brug een nieuwe kwaliteit aan het landschap toevoegt. In de startnotitie worden een aantal varianten gepresenteerd voor de mate van veerdamverlaging. De afweging van varianten dient met name gestuurd te worden door de te bereiken veiligheidswinst en LNC-factoren. Bereikbaarheidseffecten zijn mitigeerbaar (zie §3.1).

3.2.2 Specieberging

In de startnotitie is deze deelactiviteit nog niet uitgewerkt. De Commissie adviseert om in het MER ook voor deze activiteit de beschrijving van het mma als uitgangspunt te nemen voor de beschrijving van het voorkeursalternatief. Voor het bergen van verontreinigde specie moeten in het mma maatregelen ontwikkeld worden waarmee verontreinigingen van het oppervlaktewater en het grondwater tegengegaan worden. Naast deze maatregelen moet in het mma ook een zodanige manier van afwerking van het depot worden beschreven dat natuurontwikkeling mogelijk is.

Als het voorkeursalternatief afwijkt van dit mma, dan dienen de milieueffecten van het voorkeursalternatief beschreven te worden op hetzelfde detailniveau als het mma. De keuze van het voorkeursalternatief dient in het MER goed gemotiveerd te worden. Bij de beschrijving van het mma en een eventueel afwijkend voorkeursalternatief moet aandacht besteed worden aan de volgende aspecten:

- bergingscapaciteit en mogelijkheden voor optimale benutting van de stortcapaciteit;
- mogelijkheden voor zuivering van retourwater door de plas van de rivier af te sluiten, zodat verontreiniging van oppervlaktewater wordt tegengegaan;
- mogelijk milieuvoordeel van compartimentering;
- de afwerking en beheer van het depot: mogelijkheden voor afdekking en isolerende lagen aan bovenzijde, bij taluds en op de bodem, zodat verontreiniging van grondwater wordt tegengegaan en natuurontwikkeling volgens de natuurstreefbeelden mogelijk is;
- geluidemissies.

3.3 Nulalternatief en referentiesituatie

Naar de mening van de Commissie is er geen reëel nulalternatief in relatie tot de gestelde rivierkundige en ecologische doelen. In het MER kan volstaan worden met het beschrijven van de huidige milieusituatie inclusief autonome ontwikkeling als referentiesituatie (zie §4.1). Milieugevolgen van mma en eventuele alternatieven moeten concreet worden gemaakt door vergelijking met deze referentie (zie hoofdstuk 5).

4. BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUGEVOLGEN

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidend de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop op deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."

4.1 Algemeen

In de startnotitie is de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied al deels beschreven. In aanvulling op deze informatie, verdienen de beschrijving van de bodemkwaliteit en de natuur in het MER nog extra aandacht¹⁸. Met name de actuele verspreiding van de stroomdalflora, broedvogels, overwinterende vogels en herpetofauna moet beschreven worden.

In het MER moet in aanvulling op het kaartmateriaal in de startnotitie een kaart opgenomen worden met de geografische begrenzing van de inrichtingsmaatregelen (grondverzet) van de uiterwaarden in relatie tot de verspreiding van de actuele natuurwaarden en de overige huidige milieuwaarden, om eventuele knelpunten te visualiseren. Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden en objecten.

In de startnotitie wordt een visie gepresenteerd op de toekomstige inrichting en aanpassing van de veerdammen die resulteert in duidelijke ontwerpprincipes. Er wordt al een goede aanzet voor de effectvoorspelling en -beoordeling gedaan. De Commissie adviseert de in de startnotitie voorgestelde beoordelingscriteria in het MER nader te concretiseren en geeft in de volgende paragrafen aan welke milieuaspecten in het MER nog nader uitgewerkt moeten worden.

4.2 Verlaging rivierwaterstanden

Per gebied in de uiterwaarden kan het waterstandsverlagende effect van een ingreep fors verschillen. In het MER moet inzicht geboden worden in de bijdrage op de waterstandsverlaging per deelgebied¹⁹. Alleen aan de hand van deze gegevens kan een keuze gemaakt worden uit de te ontwikkelen locatie- en inrichtingsvarianten.

18 Zie ook inspraakreacties 1,3, 21, 25, 28, 30,32, 35, 37, 38, 40 en 41 (bijlage 4).

19 Zie ook inspraakreactie 49 (bijlage 4).

In de startnotitie wordt niet ingegaan op de hydrologische consequenties van de voorgenomen activiteit voor het studiegebied.

In het MER dienen de geohydrologische effecten gepresenteerd te worden in relatie tot de bodemopbouw en geohydrologische eigenschappen van het gebied. Omdat in het plangebied een groot deel van de weerstandsbiedende deklaag afgegraven wordt, kan dit gevolgen hebben voor de binnendijkse kwel en de regionale grondwaterstroming²⁰. Een geohydrologisch model van het studiegebied dient deze effecten inzichtelijk te maken. Tweedimensionale niet-stationaire berekeningen in een verticale dwarsdoorsnede op verschillende plaatsen kunnen inzicht geven in de te verwachten effecten van de inrichtingsmaatregelen op de kwelintensiteit en de ontwikkeling van de binnendijkse grondwaterkwaliteit. De Commissie adviseert om deze berekeningen uit te voeren ter hoogte van de kern van Wageningen, bij de zuidelijke bandijk en de Randwijksche Zomerpolder. Ook het effect van mitigerende maatregelen zoals het aanbrengen van kleischermen of kleilagen kan hiermee inzichtelijk worden gemaakt. Met het regionale grondwatermodel kunnen de kwantitatieve en kwalitatieve effecten van de ingreep, op onder andere ten zuiden van het plangebied gelegen gebieden voor (voorgenomen) drinkwaterwinning, beschreven worden²¹. In verband met de bijzondere ligging van dit gebied aan de voet van de stuwwal, moet in het MER eveneens speciale aandacht besteed worden aan de effecten van vergraving (ontkleining) op de versnelde afvoer van het grondwater uit de stuwwal.

De effecten van de deelactiviteit specieberging op de oppervlaktewaterkwaliteit door resuspensie en uittreden van consolidatiewater moeten in beeld gebracht worden. Dit laatste geldt met name bij definitief bergen van niet-vermarktbaar specie. Bij het beschrijven van de milieugevolgen van de berging van specie is het zinvol gebruik te maken van de aanbevelingen gedaan door het RIZA²². In het MER moeten de effecten van (tijdelijke of definitieve) berging in de Plas van Wijck op de bestaande sliblaag beschreven worden.

De voorgenomen activiteit zal ook effecten hebben op puntverontreinigingen. Hierbij wordt gedacht aan puntverontreinigingen binnen het plangebied (bijvoorbeeld de vuilstortplaatsen in de Bovenste Polder en in de Renkumse Benedenwaard²³) en buiten het plangebied (bijvoorbeeld ter plaatse van de drukkerijen in Wageningen²⁴). Door verandering van de kwel en de rivierstromingen bestaan de effecten uit een wijziging van het verspreidingspatroon van verontreinigingen in het grondwater en een wijziging van het erosiepatroon door het langs stromende oppervlaktewater. Deze kwalitatieve en kwantitatieve effecten dienen in het MER beschreven te worden.

20 Zie ook inspraakreacties 3, 9, 11, 16, 21 en 47 waarin wordt gewezen op mogelijke effecten van veranderingen in de grondwaterstroming en kwel (bijlage 4).

21 Zie ook inspraakreactie 47 (bijlage 4).

22 Zie Nota Rijkswaterstaat/RIZA (1996) Overal zindert bagger. RIZA-nota 96.073.

23 Zie ook inspraakreacties 13 en 40 (bijlage 4).

24 Zie ook inspraakreactie 29 (bijlage 4).

De belangrijkste aspecten, waar aandacht aan besteed moet worden bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand zijn:

- de aanwezigheid van voor het studiegebied kenmerkende planten en diersoorten (inclusief hun leefgemeenschappen), met speciale aandacht voor soorten met een wettelijke beschermingsstatus en overige doelsoorten van het natuur- en waterbeleid²⁵;
- ecologische netwerken: habitatbeschikbaarheid, -kwaliteit, en de relaties tussen de verschillende habitats binnen het studie gebied (met name de riviercorridorfunctie) en verbindingen met leefgebieden dwars op de rivier (met name de stuwwal) voor enkele gidssoorten²⁶;
- landschapselementen die de ecologische relaties bevorderen of die barrières opleveren voor deze relaties;
- functies van het gebied als voortplantings-, overwinterings-, pleister-, foeraageer- of hoogwatervluchtplaats voor eerdergenoemde kenmerkende soorten.

Deze informatie kan in het MER worden gebruikt als referentiesituatie (zie §3.3). Ten opzichte van deze beschrijving moet met behulp van een voorspellingsmodel bekeken worden welke soorten en ecologische structuren zullen blijven, toenemen, afnemen of verdwijnen bij uitvoering van de voorgenomen activiteit.

Bij de beschrijving van de gevolgen van uiterwaardverlaging voor de aanwezige natuur en voor de ontwikkelingsmogelijkheden voor enkele gidssoorten moet rekening gehouden worden met de interactie tussen verschillende milieu-ingrepen, zoals de toename van overstromingen (frequentie, duur en hoogte), verbetering van de bodemkwaliteit en veranderingen in de beschikbaarheid en ruimtelijke configuratie van habitats. Zowel positieve (bijvoorbeeld verminderd ecotoxicologisch risico voor gidssoorten door verwijdering van verontreinigde bodem) als negatieve effecten (bijvoorbeeld aantasting van actuele natuurwaarden) moeten in beeld worden gebracht²⁷. In de effectbeschrijving moeten met name de nadelige effecten van de baggerspecieberging op de natuur in de Plas van Wijck en in de omgeving aan de orde komen. Hierbij kan gedacht worden aan verstoring van watervogels tijdens de inrichting, het gebruik en de afwerking van het depot.

Het plangebied is gelegen in een gebied dat aangewezen zal worden als speciale beschermingszone in het kader van de EU-Vogelrichtlijn. De in de startnotitie beschreven alternatieven zullen naar verwachting echter geen vermindering van de vogelkundige waarden teweeg brengen. In het MER zal aangegeven moeten worden in hoeverre er met de voorgenomen activiteit mogelijkheden gecreëerd worden voor leefgebieden en biotopen voor vogels.

25 Ook in inspraakreacties 1, 3, 21, 25, 32, 35, 37 en 40 (zie bijlage 4) wordt gewezen op het belang van een actualisatie van inventarisaties van flora en fauna. Er wordt door insprekers eveneens informatie gegeven over de aanwezigheid van stroomdalgraslanden (28), broedvogels en vegetatie (37), kamsalamanders (32 en 41) en paden (38).

26 Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van de gidssoortlijsten van de Watersysteemverkenningen (Rijkswaterstaat, 1996) en de natuurstreefbeeld voor de Neder-Rijn in het rapport "Een stroom natuur" (Rijkswaterstaat, 1996; p.104/105). Zie ook inspraakreacties 32 en 39 (bijlage 4).

27 Zie ook inspraakreacties 3 en 30 (bijlage 4).

4.5 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

De belangrijkste landschappelijke en cultuurhistorische elementen en patronen zijn in de startnotitie beschreven, zowel voor het uiterwaardengebied als voor de veerdammen. In de visie vindt op basis hiervan een waardering op hoofdlijnen plaats, waaruit ontwerpprincipes volgen. Daarbij stelt het behoud van onvervangbare waarden grenzen aan de ingrepen. De Commissie is van mening dat door deze werkwijze al veel belangrijke informatie voor een goede alternatievenontwikkeling voorhanden is.

In het MER dienen, in aanvulling op de informatie in de startnotitie, de onvervangbare waarden compleet in beeld gebracht te worden, ook op kaart. Daarbij is het zaak ook de gegevens uit de inspraak in beschouwing te nemen, waarbij wordt gewezen op de waarde van het laatste niet aangetaste deel van de Bovenwaarden ten westen van Lexkesveer en op de zeldzaamheid van de sporen van kleiwinning (putten en ruggetjes)²⁸].

In de startnotitie wordt vermeld dat nog onvoldoende archeologische informatie beschikbaar is. Daarom dient een aanvullende archeologische inventarisatie uitgevoerd te worden, zodat in het MER inzicht geboden kan worden in de beperkingen en kansen voor het bodemarchief die voortvloeien uit de planvorming²⁹]. Tenslotte moet in het MER ingegaan worden op de aanwezigheid van kleine waterstaatkundige elementen in de uiterwaarden (zoals sluisjes en kaderestanten) en op het historisch verkavelingspatroon in relatief gave gebiedsdelen. Met name de lijnen die de opbouw van de uiterwaarden en het (voormalige) strangenpatroon aangeven, verdienen de aandacht.

4.6 Woon- en leefmilieu

In de startnotitie wordt vermeld dat delen van de uiterwaarden een belangrijke functie vervullen als uitloopgebied, met de name de Bovenste Polder en de uiterwaarden onder Renkum en Heteren. Er wordt gesteld dat op natuur gerichte recreatie in de toekomstige inrichting van de uiterwaarden mogelijk blijft. Uit de inspraakreacties blijkt dat er zorg bestaat over de toekomstige toegankelijkheid van de uiterwaarden en over de mogelijkheden voor recreatief medegebruik³⁰]. De Commissie adviseert daarom in het MER voor de verschillende alternatieven duidelijk te maken welke activiteiten, gezien het gestelde natuurdoel, tot op natuur gerichte recreatie worden gerekend. Daarbij dient tevens te worden ingegaan op eventuele zonering, de bereikbaarheid voor bewoners en de toegankelijkheid van de uiterwaarden voor bezoekers in zomer en winter.

Ook aan de nadelige gevolgen van de baggerspecieberging voor recreatiemogelijkheden op de Plas van Wijck en voor de woonomgeving (verstoring, bijvoorbeeld geluidoverlast) moet in het MER aandacht besteed worden.

28 Zie inspraakreactie 3, p.17-18 en 20 (bijlage 4).

29 Zie ook inspraakreactie 33 (bijlage 4).

30 Zie inspraakreacties 2, 3, p. 3/10, 6, 45 en 49 (bijlage 4).

5. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en eventuele alternatieven of varianten moeten onderling én met de referentie (zie §3.3) worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van alternatieven of varianten verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden. Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

6. LEEMTEN IN INFORMATIE EN EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieueffectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in de verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
 - in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
 - wat de consequenties van die leemten en onzekerheden zijn voor het besluit.
- Gedeputeerde Staten van Gelderland en Rijkswaterstaat moeten bij de besluiten aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat de initiatiefnemer in het MER reeds een aanzet doet voor een programma voor dit onderzoek, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

De Commissie beveelt aan om in het voorstel voor evaluatieonderzoek expliciet aandacht te besteden aan de effectiviteit van de maatregelen voor de waterstandsverlaging en natuurontwikkeling om inzicht te krijgen in het doelbereik. Daarnaast dient de duurzaamheid van uiterwaardverlaging geëvalueerd te worden. Hierbij moet met name gedacht worden aan de beheersbaarheid van geomorfologische processen na inrichting van de uiterwaarden, de

mate van aanslibbing en de effectiviteit van het begrazingsbeheer in relatie tot de hydraulische ruwheid van de vegetatie. Ook acht de Commissie het van belang de daadwerkelijke effecten van het voornemen op het nabijgelegen waterwin- gebied in het evaluatieprogramma nader te onderzoeken.

7. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepre- senteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt en overzichtelijk mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdtekst maar in een bijlage op te nemen. In de hoofdtekst kan dan worden volstaan met een korte onderbouwing van keuzes en de samenvatting en conclusies van de achtergrondgegevens;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een litera- tuurlijst bij het MER op te nemen;
- bij gebruik van kaarten recent kaartmateriaal te gebruiken, voorzien van goed leesbare topografische namen en een duidelijke legenda.

8. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieueffectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluit- vormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma en het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen
voor het milieueffectrapport
Inrichting uiterwaarden en aan-
passing veerdammen Lexkesveer

(bijlagen 1 t/m 4)

10/10/2010

10/10/2010

